

Гладка І. А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ПІСЕНЬ ПРИ ВИВЧЕННІ ГРАМАТИКИ ШКОЛЯРАМИ

У статті аналізується механізм взаємодії іноземної мови та музики здатний більш повно та диференційовано впливати на кожного учня як суб'єкта навчання, на його психічний, емоційний, естетичний і мовний розвиток. Отже, можливо мотивувати, стимулювати та оптимізувати вивчення іноземної мови, використовуючи відомі пісні на уроках як елемент закріплення вивченого матеріалу.

Ключові слова: психологічні і педагогічні умови, взаємодія, тема навчання, вивчення іноземної мови, пісні.

Пісня – словесно-музичний твір, призначений для співу. Вивчення процесу впливу музики на людину має історичну протяжність у кілька тисячоліть. Вже в далекі часи було помічено потужний вплив музики на людину, її психоемоційну сферу. Музика в усі часи представляла можливість відкриття нових рис свого впливу.

Прикладне застосування музики на уроках англійської мови у середній школі є засобом підвищення ефективності навчальної діяльності і сприяє не тільки естетичному вихованню учнів, а й позитивно впливає на їх працездатність і пізнавальну активність. Будучи одним з найбільш яскравих засобів естетичного виховання, музика безпосередньо впливає на почуття учня, формує його моральні риси, закладає основи загальної культури майбутньої людини. Сприйняття музики тісно пов'язано з розумовими процесами, вимагає довільної слухової уваги, спостережливості як здатності вслухатися, порівнювати, оцінювати найбільш яскраві музичні явища. Як і інші види мистецтва, музика має пізнавальне значення. У ній відбиті життєві явища учнів, що збагачуються, новими уявленнями. Слухаючи музику, учні по-своєму уявляють художні образи, у результаті чого народжується їх творча уява, переживання школярів здобувають своєрідне естетичне забарвлення. Пісня – яскрава образна форма поглибленого уявлення про навколишню дійсність. Виконання пісні викликає в дитини позитивне ставлення до всього прекрасного, доброго, і часом переконує її сильніше, ніж отримана іншим шляхом інформація. Усе сказане про пісню свідчить на користь широкого використання музики і пісні в навчальному процесі. Практика показує, що розучування пісні на уроці англійської мови прищеплює учням інтерес до досліджуваного предмета, до країни досліджуваної мови, її культури. Пісня допомагає внести в урок елемент святковості, що так необхідний учням. З біологічної точки зору за сприйняття інтуїції, руху, кольору та музики відповідає правий бік головного мозку. Тому, коли слова, які потрібно вивчити, поєднані з музикою, їх запам'ятовують швидше і на довший період часу, ніж під час використання виключно вербального, математичного та логічного лівого боку головного мозку. Інтуїтивно відчувачи це, педагоги упродовж століть використовували хорове повторення текстів та пісень, бо спостерігали його ефективність на практиці. Подальші невролінгвістичні дослідження підтвердили вірогідність практичного досвіду. За сукупності мелодії та тексту на запам'ятовування працюють обидві півкулі головного мозку. Крім того, поєднання мелодії та рифмованого тексту підкреслює природний ритм мови, її мелодику, що є надзвичайно важливим при її відтворенні. З іншого боку, запам'ятовування як процес, пов'язане із емоціями, які, своєю чергою, викликані інформацією, яку ми отримуємо через відчуття [6]. Поезія чи пісня викликає емоції та сприяє запам'ятовуванню нової інформації. Просте

прослуховування звуків, мелодики мови може бути корисним видом діяльності для учня. Ще не розуміючи змісту вірша чи пісні, він дослухається до ритмічної та мелодичної основи мови. На наступній, вищій та більш свідомій стадії сприйняття пісень чи поезії дає можливість обговорювати особливості мови та аналізувати її будову.

Оскільки люди слухають музику для задоволення, вона надає можливість уникнути рутини під час занять. Одноманітність стомлює як дітей, так і дорослих; пісня дає можливість вивчати ті самі правила та вправи, практикувати використання правил та конструкцій мови, запам'ятовувати шаблони та зразки з гарантією довготривалого зберігання у пам'яті. Тобто співаючи, людина автоматично опановує супрасегментні засоби організації мови (наголос, ритм, інтонацію, довжину складів тощо), які є доволі важкими для опанування студентами [3].

Пісні підкреслюють ритмічну природу мови. Це особливо важливо для англійської мови, яка є синхронізованою наголосом приблизно на рівні часових проміжків, навіть у поточному розмовному варіанті. Тому спів спонукає учня до коректного використання просодій (супрасегментних засобів організації мови), а вивчивши пісню, учень пам'ятатиме і її ритмічну структуру, граматичні конструкції і лексичний матеріал.

При викладанні іноземної мови в школі доцільно використовувати пісенний матеріал для подачі граматики як елемент закріплення вивченого матеріалу. Це зумовлено психологічними особливостями учнів:

- 1) відкритість учнів до спілкування (Л. С. Виготський, І. О. Зимня та ін.);
- 2) сензитивність до засвоєння іноземної мови (Ш. О. Амонашвілі, Н. В. Імедадзе, Р. Пенфілд, М. Е. Сухолуцька та ін.);
- 3) відсутність у них, на відміну від підлітків і дорослих, упереджень, негативних стереотипів щодо інших народів, внутрішня схильність до міжкультурної комунікації (Е. Цирер, В. В. Дронов, Н. Fennes, К. Hargood);
- 4) інтерес до світу свого англомовного ровесника, захоплення, стереотипів поведінки, до реалій субкультури Великої Британії, США, що засвідчено аналізом літератури (І. Л. Бім, Г. М. Доля, Є. В. Лазарева, L. Cameron, Y. Cook, M. Szulk-Kurpaska та ін.);
- 5) чутливість учнів до соціолінгвістичних нюансів мовлення (Е. Andersen, T. Littlewood), до його фонологічних характеристик (В. І. Андрієвська, З. М. Никитенко, Г. В. Рогова, М. Є. Сахарова та ін.); до мовленнєвого етикету (В. М. Філатов, O. Dunn, S. Haliwell).

А також це зумовлено психологічною ефективністю застосування такого методу для навчання школярів, адже відомо, що школярі сприймають та запам'ятовують пісні та скандування під музику значно краще, аніж будь-який інший текст. Крім того, практично всі вчителі відводять велику роль поетичним текстам та пісням при вивченні іноземної мови.

За допомогою пісенного матеріалу вчитель отримує змогу показати використання граматичної конструкції в мовленні, одночасно впливаючи на емоційну сферу учнів. Таким чином, досягається одразу декілька цілей: учні засвоюють граматичну конструкцію в потоці мовлення у сприятливих для ненав'язливого повторення умовах та отримують емоційне враження від прослуховування музичного твору.

Вчителі у багатьох країнах розширили використання пісень на викладання майже усіх предметів. Відомі пісні для вивчення історичних фактів і дат, правил та формул математики, граматики та лексики англійської та інших мов. Особливо це стосується вивчення граматики, бо ця діяльність пов'язана із структурою та правилами побудови мови.

Музика, а саме пісня іноземною мовою має великі можливості для реалізації навчально-виховних завдань на уроках англійської мови. Важлива роль полягає саме в методично правильному відборі пісенного матеріалу і методикою його використання.

Використання іншомовної пісні в процесі навчання англійській мові сприяє:

- ✓ Вдосконалення навичок вимови
- ✓ Дозволяє досягти точності в артикуляції, ритміки й інтонації
- ✓ Поглиблює знання по англійській мові
- ✓ Збагачує словниковий запас
- ✓ Розвиває навички та вміння читання та аудіювання
- ✓ Стимулює монологічне і діалогічне висловлювання
- ✓ Розвиває як підготовлену, так і спонтанну мову.

Більш того, пісня вносить в процес вивчення мови елемент святковості, не традиційності, що робить істотний вплив на емоційну сферу учнів. Помічено, що іншомовна діяльність на тлі музики сприяє не тільки запам'ятовуванню матеріалу, але і знімає втому в процесі навчання.

Завдяки пісні створюється можливість урізноманітнити і діяльність викладача на уроках англійської за допомогою використання форм роботи в різних режимах: “учитель-учень”, “учитель-клас” та інших.

Обов'язковим для роботи на уроках іноземної мови є використання технічних засобів [6, с. 27]. Звукозапис дає змогу учням чути мову в оригіналі. Використання CD доцільне як на уроках, так і вдома. Це створює умови для роботи кожного учня індивідуально. Одному учню треба прослухати та повторити один раз чи два, а іншому 5-6 разів. Вживання слів та зворотів розраховано не на заучування, а на розуміння їхніх значень після багаторазового повторення в однакових ситуаціях протягом кількох занять. Поступово учень починає сприймати і розуміти їх не лише в контексті, а й поза ним, а потім і вживати в своєму мовленні (пасивна лексика поступово стає активною). Комунікативна методика припускає навчання граматики на функціональній та інтерактивній основі. Це означає, що граматичні явища вивчаються не як “форми” та “структури”, а як засоби відображення певних думок, відносин, комунікативних намірів.

Прихильники прямих методів вважають, що багатократне повторення одних і тих же фраз у відповідних ситуаціях формує в решті решт здатність не допускати граматичних помилок у мовленні. Відомо, що тренування учнів у використанні граматичних структур, яке потребує багатократного їх повторення, стомлює дітей своєю одноманітністю, а затрачені зусилля не приносять швидкого задоволення. Зробити нудну роботу більш цікавою допоможуть пісні.

Використання пісень під час вивчення граматики має багато переваг порівняно із традиційними методиками.

Аналіз 50 популярних англійських пісень показав, що у 49 із них тексти написані від першої особи (“I”), 88% – стосуються особи, що відображає слухача (“You”), та тільки в одній використане ім'я особи. Слухачі не знають, хто такі “Я” чи “Ви”, тому кожен може використати свою уяву та ідентифікувати себе з особою у пісні чи її адресатом. Це створює мовну ситуацію, яку можна використати для створення діалогів чи рольових ігор, в яких члени групи виконують ролі із пісні. З іншого боку, студенти можуть виконувати певні завдання лінгвістичного чи розмовного характеру, що ґрунтуються на ситуації, яка висвітлена у пісні, та на їх життєвому досвіді. Ідентифікація із особами із пісні полегшена тим, що тільки у 6 піснях із 50 вказано стать дійових осіб, та 17 із них інформують про стать адресата. Отже, особи “I” та “You”, а також особа виконавця можуть використовуватись як ролі для діалогів [4, с. 34]. Інший корисний для використання пісень факт: в 94% пісень не вказано час виконання дії та у 80% – місце. Це дає змогу учням доповнювати інформацію з тексту, використовуючи їх досвід чи креативні здібності, та розмішувати дію пісні за бажанням. Це також дає можливість виконувати вправи на засвоєння правил утворення англійських часів

шляхом перенесення дії пісні із минулого у теперішній та майбутній час [9, с. 47]. Отже, пісні можна використовувати як тематичний матеріал для комплексних занять, де паралельно здійснюється закріплення правил граматики, лексичний матеріал, вивчення правил написання творів чи традицій англійської культури. Оскільки пісні використовують для різноманітних цілей та завдань, то їх підбирають відповідно до мети заняття, аналізуючи потенційні можливості граматичного матеріалу, на якому вони ґрунтуються, чи тематичної лексики. Для так званих комплексних занять, на яких розвивають творчі та комунікативні можливості учнів, найкращими є пісні з сюжетом та певним соціальним напруженням. Але спільні вимоги для усіх видів роботи з піснями виникають під час їх вибору з точки зору придатності для вивчення студентами, що опановують англійську мову як іноземну: вони мають бути не надто складними для розуміння та традиційними за граматичною побудовою.

Для того, щоб зробити навчання емоційно насиченим, в багатьох учбових курсах використовується оригінальний або спеціально створений для учбових цілей музичний і пісенний матеріал.

Методика використання кожної пісні передбачає попереднє введення, активізацію і закріплення лексико-граматичного матеріалу пісень, які використовуються :

- 1) коротке вступне слово про пісню (її характер, стиль і особливості акомпанементу, основний зміст, історія створення і т. д.), установка на перше сприйняття пісні;
- 2) перше музичне пред'явлення пісні; знайомство з музичною стороною пісні: особливостями мелодії, ритму, ділення на музичні фрази;
- 3) перевірка розуміння змісту пісні (дослівний переклад тексту загальними зусиллями учнів під керівництвом вчителя);
- 4) фонетичний відробіток тексту пісні;
- 5) повторне прослухування пісні; роботу на цьому етапі доцільно проводити з опорою на текст;
- 6) читання тексту пісні з подальшим відробітком звуків і інтонації, всю роботу також рекомендується проводити з опорою на текст пісні;
- 7) розучування мелодії в процесі спільного виконання пісні з використанням фонограми пісні, а також її акомпанементу.

Кожна із запропонованих пісень може бути використана як ефективний засіб закріплення і повторення нового граматичного матеріалу.

Пропонуємо фрагмент уроку закріплення умінь та навичок використання Active Voice :
Listen to the songs. Read them. Open the brackets. Explain your choice. Find the original in the Internet. Compare your variant with the original.

a) CELINE DION "A new day has come"

*A new day – oh, a new day – oh
I (to wait) so long
For a miracle to come
Everyone..... (to tell) me to be strong
Hold on and (to shed) a tear
Through the darkness and good times
I (to know) I'd make it through
And the world thought I..... (to have) it all
But I (to wait) for you
Hush, now
I (to see) the light in the sky
Oh, italmost..... (to blind) me
I can't believe
I..... (to be touched) by an angel with love
Let the rain come down and wash away my tears*

*Let it fill my soul and drown my fears
 Let it shatter the walls for a new sun
 A new day (to come)
 Where there (to be) dark now there..... (to be) light
 Where there (to be) pain now there..... (to be) joy
 Where there (to be) weakness I (to find) my strength
 All in the eyes of a boy*
b) STING "Shape of my heart"
*He(to deal) the cards as a meditation
 And those he.....(to play) never (to suspect)
 He(to play/ negative) play for the money he (to win)
 He(to play/ negative) for respect.
 He(to deal) the cards to find the answer
 The sacred geometry of chance
 The hidden law of a probable outcome
 The numbers (to lead) a dance.
 I.....(to know) that the spades(to be) the swords of a soldier
 I(to know) that the clubs (to be) weapons of war
 I(to know) that diamonds(to mean) money for this art
 But that.....(to be / negative) the shape of my heart.
 He may play the jack of diamonds
 He may lay the queen of spades
 He may conceal the king in his hand while the memory of it(to
 fade).
 And if I told you that I loved you
 You'd maybe think there.....(to be) something wrong
 I(to be) a man of too many faces
 The mask I(to wear).....(to be) one.*

Таким чином, пісні – це ефективний спосіб навчання, який поєднує урок, робить його захоплюючим і приємним заняттям. Механізм взаємодії іноземної мови та музики здатний більш повно та диференційовано впливати на кожного учня як суб'єкта навчання, на його психічний, емоційний, естетичне і мовний розвиток. Отже, можливо мотивувати, стимулювати та оптимізувати вивчення іноземної мови, використовуючи відомі пісні на уроках як елемент закріплення вивченого матеріалу.

Використана література:

1. Басіна А. К. Методика викладання іноземної мови в школі. – К : Шкільний світ, 2007. – 128 с.
2. Веренинова Ж. Б. Роль песни при обучении английскому произношению // Иностранные языки в школе. – 1998. – № 6. – С. 65-70. – Режим доступа : http://osvita.ua/school/lessons_summary/english/
3. Гапонова С. В. Сучасні методи викладання іноземних мов за рубежом // Іноземні мови. – 1997. – № 4.
4. Пелишенко А. С. Использование аутентичного песенного материала в обучении иностранному языку // Іноземні мови. – 1995. – № 3-4.
5. Ритм, пространство и время в литературе и искусстве : сб.статей . – Л. : Наука, 2004. – 297 с.
6. Фучила О. М. Використання пісень в процесі вивчення англійської мови. – Режим доступа : <http://revolution.allbest.ru/languages/00000082523.html>
7. Яценко О. М. Grammar songs for kids [www.osvita.ua]. – Режим доступа : http://osvita.ua/school/lessons_summary/english/
8. Conference Proceedings tsai & lin : using music to teach grammar. – Режим доступа : <http://jaltpublications.org/archive/proceedings/2001/371.pdf>
9. Mark Hancock Mark. Singing Grammar. Teaching grammar through songs / Cambridge University Press (1998). – 96 p.

А н н о т а ц и я

В статье анализируется механизм взаимодействия иностранного языка и музыки, которая способна полно и дифференцированно влиять на каждого ученика как субъекта обучения, на его психическое, эмоциональное, эстетическое и языковое развитие. Таким образом, возможно мотивировать, стимулировать изучение иностранного языка, используя известные песни на уроках для закрепления выученного материала.

***Ключевые слова:** психологические и педагогические условия, взаимодействие, тема обучения, изучение иностранного языка, песни.*

A n n o t a t i o n

The article deals with mechanism of interaction foreign language and music, which capable completely and differentially influence on each student as a subject of teaching, on its mental, emotional, aesthetic and linguistic development. Thereby, it is possible to motivate, stimulate learning of foreign language, using the famous songs at lessons.

***Key words:** Psychological and pedagogical conditions, interaction, subject of teaching, learning of foreign language, songs.*

Грицай Н. Б.
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ СУЧАСНИХ БІОЛОГІЧНИХ ЕКСКУРСІЙ У ПРИРОДУ

У статті охарактеризовано екскурсію як форму організації навчання, розглянуто класифікацію біологічних екскурсій, зазначено шляхи вдосконалення методики проведення екскурсій у природу.

***Ключові слова:** екскурсія, біологічні екскурсії у природу, методика проведення екскурсій.*

Сьогодні в методиці навчання біології широко застосовуються різні педагогічні інновації. Прогресивні вчителі проводять уроки із застосуванням особистісно орієнтованого підходу, інтерактивних методів навчання, мультимедійних засобів, проектних технологій та ін.

Сучасний урок біології значно відрізняється навіть від того уроку, який проводився лише кілька років тому. Проте урок – це не єдина, хоча й домінуюча, форма викладання біології. Оскільки засвоїти знання з біології тільки на уроках просто неможливо, особливе значення у навчанні цього предмета мають екскурсії, під час яких відбувається безпосереднє спілкування з природою. Проте тут спостерігається цікава й парадоксальна ситуація: незважаючи на суттєві здобутки педагогічної науки, методика проведення екскурсій у природу мало чим змінилася за декілька останніх десятиліть. Різноманітні методичні нововведення, які варто було б використати під час проведення екскурсій, залишилися поза увагою більшості вчителів-практиків. Створюється помилкове враження, що для цієї форми організації навчання інновації не потрібні.

Крім того, педагоги, як правило, уникають проведення екскурсій, оскільки підготовка до них вимагає значно більше часу й зусиль, ніж до звичайного уроку. Однією з причин цього є відсутність нових методичних розробок з урахуванням сучасних підходів до навчання біології.

З огляду на сказане вище, предметом нашого дослідження є модернізація та вдосконалення методики проведення екскурсій у природу із використанням сучасних досягнень педагогічної науки.